

**Науково-освітній проєкт «Генетична пам'ять годувальниці народу
України»**

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді
спільно з

Факультетом тваринництва та водних біоресурсів Національного
університету біоресурсів і природокористування України

оголошують

Науково-освітній проєкт «Генетична пам'ять годувальниці народу
України»

для вихованців гуртків юних тваринників та зоологів, спільно з
родинами

Велика рогата худоба – вірна супутниця людства, що слугує надійною помічницею, тягловою силою, годувальницею впродовж більше ніж 10 тисяч років.

Світові тенденції розвитку тваринництва призводять до звуження біологічного різноманіття усіх видів свійських тварин, у тому ж числі великої рогатої худоби. Аборигенні породи, що добре адаптовані до умов утримання, витискаються комерційними породами, які відповідають сучасним технологіям інтенсивного виробництва молока та яловичини.

Поголів'я корів, які належать індивідуальним власникам та фермерським господарствам було сформовано завдяки ретельному відбору корів, які передавали з покоління в покоління не лише продуктивні ознаки, а і унікальну мітохондріальну ДНК, котра успадковується по материнському типу. Таким чином, використання сперми плідників не вплинуло на

мітохондріальну ДНК сучасних корів і ми можемо відтворити історію аборигенних груп великої рогатої худоби з різних куточків українського села.

Народна селекція відбирала корів відповідно до їх пристосованості до умов утримання, кормової бази, тривалості продуктивного використання, темпераменту, придатності молока до виготовлення традиційних страв та продуктів харчування. Сучасні методи аналізу ДНК дозволяють виявляти та аналізувати гаплотипи мітохондріальної ДНК. Дослідження Д-петлі мітохондріального геному дозволить виявити генетичне різноманіття материнського поголів'я і побудувати генеалогічне дерево походження, шляхів розповсюдження великої рогатої худоби на території сучасної України та встановити генетичне та фенотипове різноманіття сучасного поголів'я корів.

До цього часу приватне поголів'я великої рогатої худоби залишається недослідженим. Виконання проекту дозволить також зберегти ДНК у генетичному банку для використання проб у моніторингових дослідженнях.

Проект спрямований на виховання шанобливого ставлення до тварин та інтересу до досліджень природничого, біологічного, генетичного, тваринницького напрямку, культурного надбання, історії, традицій.

Етапи проекту:

1. Аналіз походження, вікового складу, фенотипу, продуктивності тварин.
2. Відбір волосяних фолікулів корів, фотографування тварин, проміри.
3. Виконання творчих робіт по відображенню ролі великої рогатої худоби в народній творчості,
4. Виділення ДНК, аналіз послідовності Д-петлі мітохондріальної ДНК.
5. Побудова та опис генеалогічного дерева, оцінка фенотипу та генотипу тварин з різних населених пунктів України.
6. Передача геномної ДНК в банк генетичних ресурсів України.

7. Заключна конференція, де будуть заслухані кращі роботи гуртківців.

8. Заклучний конкурс творчих робіт, присвячених відображенню народної творчості (у виробках із зображенням великої рогатої худоби, усній народній творчості), .

Координатор першого етапу аналізу тварин та конкурсу творчих робіт – Національний еколого-натуралістичний учнівської молоді.

Координатор молекулярно-генетичного та фенотипового аналізу корів – кафедра генетики, розведення і біотехнології тварин Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Координатор збереження ДНК зразків – Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця.

Костенко Світлана Олексіївна, д.б.н., професор кафедри генетики, розведення і біотехнології тварин НУБіП України (063-33-83-787)

Етапи аналізу

1. Адреса (область, місто (село), область, район)
2. Кількість тварин в селі
3. Опис фенотипу тварин (масть, наявність рогів, проміри), фото.
4. Аналіз продуктивності (надій, кількість лактацій)
5. Аналіз походження, вік, генеалогічний аналіз кращих тварин.
6. Відбір волосяних фолікулів
7. Поштове надходження науково-дослідницьких робіт та біологічних зразків на кафедру генетики, розведення і біотехнології тварин НУБіП України.
8. Виділення ДНК, аналіз сиквенсу.
9. Отримання результатів аналізу.
10. Завершення аналізу
11. Участь у підсумковій науково-практичній конференції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для оцінки великої рогатої худоби за екстер'єром

УДК 636.082

Оцінка екстер'єру тварин великої рогатої худоби різними методами. Визначення живої маси тварин Схеми виконання індивідуальних завдань з оцінки корів.

Укладачі: Свириденко Н.П., Литвиненко Т.В.,

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для оцінки великої рогатої худоби за екстер'єром

Київ - 2020

Зміст

1	Екстер'єр тварин. Статі екстер'єру великої рогатої худоби	
2	Масті великої рогатої худоби	
3	Методи оцінки екстер'єру і конституції тварин	
4	Недоліки і вади екстер'єру сільськогосподарських тварин	
5	Вимірювання тварин.	
6	Визначення індексів будови тіла і побудова екстер'єрного профіля	
7	Фотографування тварин	
8	Методи обліку і вивчення росту тварин	
9	Визначення абсолютного середньодобового і відносного приростів	
10	Сучасна система ідентифікації у тваринництві	
11	Індивідуальні завдання	

Екстер'єр тварин

1. Статі екстер'єру великої рогатої худоби

Термін «екстер'єр» у зоотехнічну науку введено у 1768 році французьким анатомом Клодом Буржея. У перекладі це слово означає «зовнішній». Екстер'єр – це зовнішня будова тіла тварини, яка визначається розвитком окремих статей (частин тіла) і відображає біологічні особливості тварин та їх господарську цінність.

Оцінка тварин за екстер'єром дає можливість визначити:

- типи конституції тварин, які характеризуються не тільки зовнішніми формами, хоча їх оцінка проводиться в основному за екстер'єром;
- породність тварин. Як правило, належність їх до певної породи встановлюється за родоводами. Але, якщо чистопородність тварин доведена документально, а за екстер'єром вони не відповідають типу породи, їх належність до цієї породи піддається сумніву;
- схильність тварин до певної продуктивності. Найбільш точно можна встановити особливості продуктивності тварин за екстер'єром, якщо вони обумовлені величиною та формою тіла або характером вовнового покриву;
- кондиції тварин, зумовлені їх вгодованістю. Періодична оцінка кондицій дозволяє своєчасно вжити заходів для їх підтримання на певному рівні відповідно до призначення тварин;
- наближено визначити вік тварин за екстер'єрними показниками, які змінюються з віком, на основі закономірностей росту, зміни молочних зубів на постійні, а у великої рогатої худоби за кількістю кілець (заглиблень) на рогах, що утворюються в період тільності корів, коли порушується живлення периферичних тканин, з додаванням 2 років на вік першого отелення;
- відмінності у будові статей тварин на основі вираженості ознак їх статевого диморфізму;
- індивідуальні екстер'єрні особливості тварин (масть, будова тіла, величина і спрямованість рогів та ін.), що допомагає запам'ятати їх і

виділити серед інших.

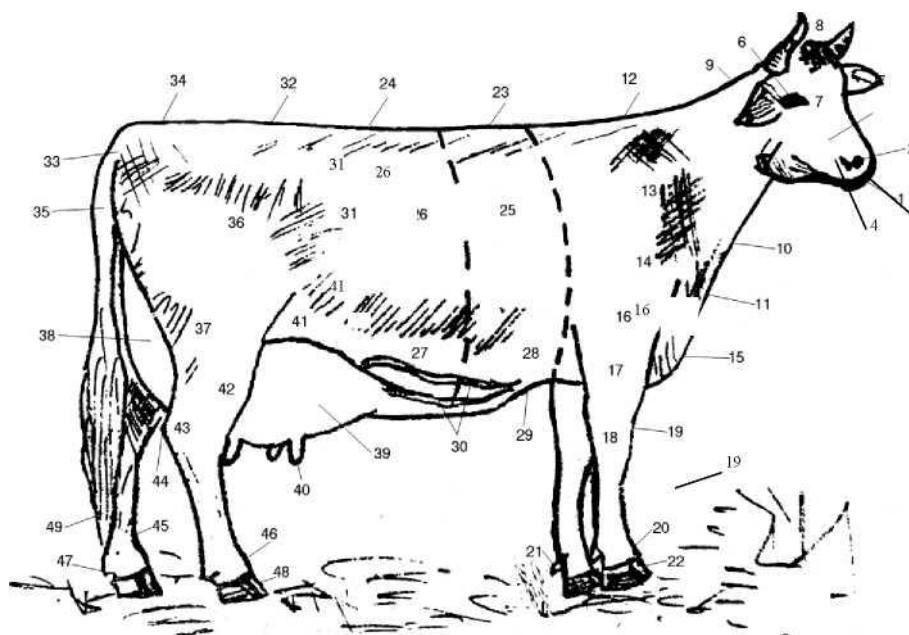

Рис. 1. Статі корови:

Голова: 1 – носове дзеркало, 2 – ніздрі, 3 – перенісся, 4 – щока
нижня щелепа, 6 – очі, 7 – лоб, 8 – потиличний гребінь (міжріжжя)

Шия: 9 – загривок, 10 – горло, 11 – підгруддя.

Передня частина тулуба: 12 – холка, 13 – лопатка, 14 –
(плечолопаткове зчленування), 15 – соколок.

Передні ноги: 16 – лікоть, 17 – передпліччя, 18 – ваг, 19 – п’ясток, 20
– бабка передня, 21 – ратички, 22 – ратиці

Середня частина тулуба: 23 – спина, 24 – попереk, 25 – груди і
ребра, 26 – здухвини (ліворуч голодна ямка), 27 – черево, 28 – (ззаду – колінна
складка), 29 – молочні колодязі, 30 – молочні вени

Задня частина тулуба: 31 – маклак, 32 – крижі, 33 – сідничні горби,
34 – пристанов хвоста, 35 – хвіст, 36 – кульшовий суглоб, 37 – стегно, окіст,
38 – молочне дзеркало, 39 – вим’я, 40 – дійка.

Задні ноги: 41 – коліно, 42 – гомілка, 43 – скакальний суглоб, 44 –
п’ятка, 45 – плесно, 46 – бабка, 47 – ратичка, 48 – ратиці, 49 – китиця хвоста

Масті великої рогатої худоби

Масть — це забарвлення шкіри і волосяного покриву тварин. Вона

пов'язана з терморегуляцією організму, характерна для кожної породи і є її типовою ознакою. Масть визначають під час огляду живої тварини, або за її кольоровою фотографією. Велику рогату худобу за характером забарвлення волосяного покриву масті поділяють на *прості, складні і перехідні*.

Проста масть утворюється при однорідному забарвленні волосу від основи до його кінчика на всьому тілі тварини, перехідна — при нерівномірному забарвленні волосу за його довжиною, складна — волосом різного забарвлення у різному співвідношенні його на площі тілі тварини.

До *простих* мастей належать: біла, чорна, руда і червона, *перехідних* — бура, *складних* — сіра (всі відтінки) і ряба. Ряба утворюється поєднанням волосся різного забарвлення у вигляді плям різної величини на тулубі, сіра — поєднанням білого і чорного волосу. Залежно від його співвідношення створюються відтінки від світло- до темно-сірого. Чала — утворюється в результаті поєднання чорного, червоного і білого волосу на всьому тілі у різних співвідношеннях.

Фото тварин різної масті

Рис. 2. Червона масть

Рис. 3. Чоро-ряба масть

Рис. 4. Червоно-ряба масть

Рис. 5. Сіра масть

Рис. 6. Бура масть

Рис. 7. Чорна масть

Методи оцінки екстер'єру і конституції тварин.

Вади і недоліки екстер'єру

Мета завдання: познайомитись з різними методами оцінки екстер'єру тварин великої рогатої худоби і навчитися використовувати їх на практиці.

Основними методами оцінки екстер'єру є:

окомірний (візуальний), вимірювання тіла, фотографування.

Окомірна оцінка - основний метод, який передбачає оцінку окремих частин тіла тварини - статей і тварини в цілому. Для окомірної оцінки екстер'єру тварин необхідне знання топографії і назви окремих статей.

Окомірну оцінку тварин починають з голови, поступово переходять від передньої до задньої частини тулуба і закінчують кінцівками. При цьому особливу увагу звертають на розвиток скелета, мускулатури, підшкірної і сполучної тканин. Оцінюючи окремі статі, враховують їх розміри, довжину, ширину, висоту, глибину, обхват. Форму статей іноді порівнюють з геометричними фігурами (прямокутний тулуб, молочний трикутник тощо), з напрямом лінії (спина пряма, провисла, горбата), з предметами (дахоподібність крупа, шабlistість задніх кінцівок), характерними особливостями інших тварин (слоновість кінцівок, мопсовидність), з буквами (х-подібна постава кінцівок).

Після огляду статей оцінюють пропорційність будови тіла, міцність конституції, вираженість типу породи. Окомірна оцінка дає можливість визначити особливості будови тіла тварин, краще розвинуті статі, недоліки і вади екстер'єру.

Недоліком окомірної оцінки є її суб'єктивність. Для більш точної оцінки необхідно добре знати породні особливості та модельний тип тварин, статей і вікові відмінності тварин, а також враховувати їх фізіологічний стан. Під час окомірної оцінки тварин різних видів статі описуються за відповідними схемами (табл. 1, 2, 3) або у довільній формі.

1. Схема опису екстер'єру великої рогатої худоби молочного і комбінованого напрямку продуктивності

Статі	Характеристика статей
1	2
Кличка	
Порода	
Масть	
Вгодованість	Вище середньої, нижче середньої, середня

Голова	Важка, “бичача”, легка, середня; лицьова частина: видовжена, вкорочена, середня
Профіль	Ввігнутий, вигнутий, прямий
Роги:	Г рубі, ніжні, середні; довгі, короткі, середні
напрямок рогів	Спрямовані догори, в сторони, загнуті донизу
зabarвлення рогів	Блискучі, матові
Зabarвлення носового дзеркала	Однорідне, неоднорідне; тілесного, сталюого кольору
Шия	Товста, тонка, середня; пряма, вирізана; довга, коротка, середня
Холка	Гостра, широка, середня; рівна, висока, роздвоєна
Підгрудок	Добре розвинутий, слабо розвинутий, середньо розвинутий
Грудинка	Виступає вперед сильно, слабо; широка, вузька, середня
Груди	Широкі, вузькі, середні; глибокі, неглибокі, середні; перехват за лопатками сильно виражений, слабо, немає
Ребра	Широкі, вузькі, середні; округлі, плоскі, середні. Відстань між ребрами: велика, мала, середня
Спина	Широка, вузька, середня; довга, коротка, середня; рівна, провисла, м'яка, випукла, горбата
Поперек	Широкий, вузький, середній; довгий, короткий, середній; плоский, дахоподібний; прямий, провислий, випуклий
Черев	Округле, відвисле, підбране
	Припіднятий, звислий, рівний; широкий, вузький, середній; шилозадість виражена, невиражена; довгий, короткий, середній; плоский, дахоподібний, середній
Ноги	Довгі, короткі, середні. Постава ніг: а) передніх - правильна, зближеність у зап'ястях, б) задніх - правильна, клишоногість, шабlistість, слонова постава
Хвіст	Товстий, тонкий, середній; пристав високий, низький, середній
Вим'я	Велике, мале, середнє; з великою, малою, середньою основою; ванноподібне, чашеподібне, округле, відвисле; залозисте, жирове
Частки вим'я	Розвинуті рівномірно, нерівномірно; розділені різко, не різко

Дійки. Чи є додаткові дійки і скільки їх	Широко розтавлені; циліндричні, конічні, грушовидні Довгі, короткі, середні; товсті, тонкі, середні; зближені
Запас вим'я	Розвинутий, не розвинутий, середній
Шкіра на вимені	Г руба, тонка, середня
Оброслість вим'я	Сильна, слабка, середня
Молочні вени	Розвинуті сильно,слабко,середньо
Молочні колодязі	Широкі, вузькі, середні; глибокі, мілкі, середні
Шкіра на грудях і боках	Товста, тонка, середня; жорстка, м'яка, середня; еластична, нееластична; рухлива, нерухлива, середня
Шкіра на шиї	Зморшок багато, мало, середня кількість; зморшки великі, дрібні, середні
Кістяк	Г рубий, ніжний, міцний, перерозвинутий
М'язи	Сухі, сирі, середні; сильно, слабка, середньо розвинуті
Загальний вигляд тварини	Нормальна, недорозвинута, перерозвинута

Бальна (пунктирна) оцінка. Проводиться під час бонітування (комплексної оцінки) тварин. Згідно з Інструкціями бонітування для різних видів тварин розроблені шкали, де враховуються основні статі будови тіла і максимальна кількість балів за кожну з них. Сума балів за окремі статі дає загальну оцінку тварин.

Бугаї і корови різних напрямів продуктивності оцінюються за 100-бальною шкалою оцінки типу будови тіла, а молодняк за 10- бальною шкалою. В таблицях 5 та 6 наводяться шкали оцінки типу будови тіла бугаїв та корів у молочному та молочно-м'ясному скотарстві.

2. Шкала оцінки типу будови тіла бугаїв

Ознаки і статі	Вимоги до оцінки за вищим балом	Вищий бал
Загальний вигляд	Відмінна розвиненість ознак молочного типу для молочних порід, достатнє поєднання їх із ообмускуленістю у молочно- м'ясних порід, конституція щільна, міцна; темперамент врівноважений	10
Розвиток	Гармонійне поєднання усіх статей, чітко виражений статевий диморфізм, жива маса відповідає стандартам	10

	породи, екстер'єр типовий для породи та напряму продуктивності	
Кістяк	Міцний, але не грубий	10
Голова і шия	Типові для породи, широка морда з великими відкритими ніздрями, міцні щелепи, шия плавно з'єднується з холкою і грудиною, чітко окреслені підгруддя та грудина, шкіра тонка, еластична, складчаста	10
Лінія верху (холка, спина, поперек)	Холка широка, довга, рівна, клиноподібна для молочних порід; лопатки трохи нахилені назад і притиснуті до грудей; спина і поперек довгі, прямі, міцні, широкі	10
Груди	Глибокі, широкі, довгі, без перехвату і западин за лопатками, обхват великий; ребра плоскі, широкі, довгі, широко розставлені та косо спрямовані назад, міжреберна ширина велика; шкіра тонка, щільна, еластична	10
Крижі	Широкі у маклаках і сідничних горбах, довгі, вирівняні та майже прямі; кульшові суглоби високо і широко розставлені; корінь хвоста на рівні лінії спини, хвіст довгий	10
Кінцівки	Грудні - прямі, широко розставлені; тазові - при огляді з боку (від скакального суглоба до бабок) майже прямі, а при огляді ззаду прямі, широко і паралельно поставлені; суглоби сухі, чітко сформовані; бабки короткі, міцні	10
Ратиці	Овальної форми, міцні, короткі, компактні, із блискучою поверхнею рогу без тріщин, передня стінка спрямована під кутом 40-50 ⁰ , п'ятка висока	10
Статеві органи	Сім'яники великі, об'ємні, рівномірно розвинені; мошонка простора; препуцій чистий; пеніс без дефектів	10
Сума балів		100

Під час окомірної оцінки статей у таблиці підкреслюють відповідний показник і виставляють за нього оцінку (добре, задовільно, погано). Статтям надають відповідну оцінку в балах: добре - 2, задовільно - 1, погано - 0. Сума балів окремих статей виражає оцінку за групу ознак. Загальна оцінка екстер'єру визначається мінімальною сумою балів за відповідну групу ознак.

2. Шкала оцінки типу будови тіла корів

Ознаки і статі	Вимоги до оцінки за вищим балом	Вищий бал
Загальний вигляд і розвиток	Відмінна розвиненість ознак молочного типу для молочних порід, достатнє поєднання їх з	10

	обмускуленістю у молочно-м'ясних порід, пропорційний розвиток статей відповідно до породних ознак, голова і шия типові для породи, жива маса відповідає стандарту породи, конституція щільна, міцна, кістяк міцний, але не грубий	
Холка, спина, попереk, середня частина	Холка довга, рівна, чітко виражена (клиноподібної форми для молочних порід), лопатки щільно прилягають до грудей; спина пряма, міцна; попереk широкий і майже горизонтальний; черево довге, глибоке, не відвисле, великої ємності	10
Груди	Глибокі, широкі, довгі, без перехвату і западин за лопатками, обхват великий; ребра плоскі, широкі, довгі, широко розставлені та косо спрямовані назад, міжреберна ширина велика; шкіра тонка, щільна, еластична	10
Крижі	Довгі, рівні, широкі у маклаках і сідничних горбах, чітко окреслені; кульшові суглоби високі та широко розставлені; корінь хвоста на рівні лінії спини, хвіст довгий і не грубий	10
Кінцівки	Грудні - прямі, широко розставлені; тазові - при огляді збоку (від скакального суглоба до бабок) майже прямі, а при огляді ззаду прямі, широко і паралельно поставлені; суглоби сухі, чітко сформовані; бабки короткі, міцні	10
Ратиці	Овальної форми, міцні, короткі, компактні, із блискучою поверхнею рогу без тріщин, передня стінка спрямована під кутом 40-50°, п'ятка висока	10
Вим'я	Ванноподібне, симетричне, широке, щільно прикріплене до черева; дно трохи вище скакального суглоба, майже горизонтальне; м'яке, еластичне, значно спадає після видоювання; частки рівномірно розвинені; молочні вени великі, довгі, звивисті, розгалужені	10
Передня частина вимені	Добре розвинена в глибину і ширину, значно поширена вперед, плавно переходить у задню частину та міцно прикріплена; частки не розходяться в боки і рівномірно розвинені	10
Задня частина вимені	Добре розвинена, високо, широко і міцно прикріплена між стегнами; частки рівномірно розвинені з глибокою роздільною борідкою між лівою і правою половинами	10
Дійки	Циліндричної або трохи конічної форми, однакового оптимального розміру за довжиною (5-	10

	8 см) і діаметром (2-3 см), рівномірно розставлені під кожною чвертю, прямовисно спрямовані донизу	
Сума балів		100

Недоліки і вади екстер'єру сільськогосподарських тварин

Недорозвиненість або негармонійний розвиток певної статі вважається недоліком екстер'єру, а якщо він більше виражений і значно впливає на зниження рівня продуктивності та здоров'я тварин – то вадою.

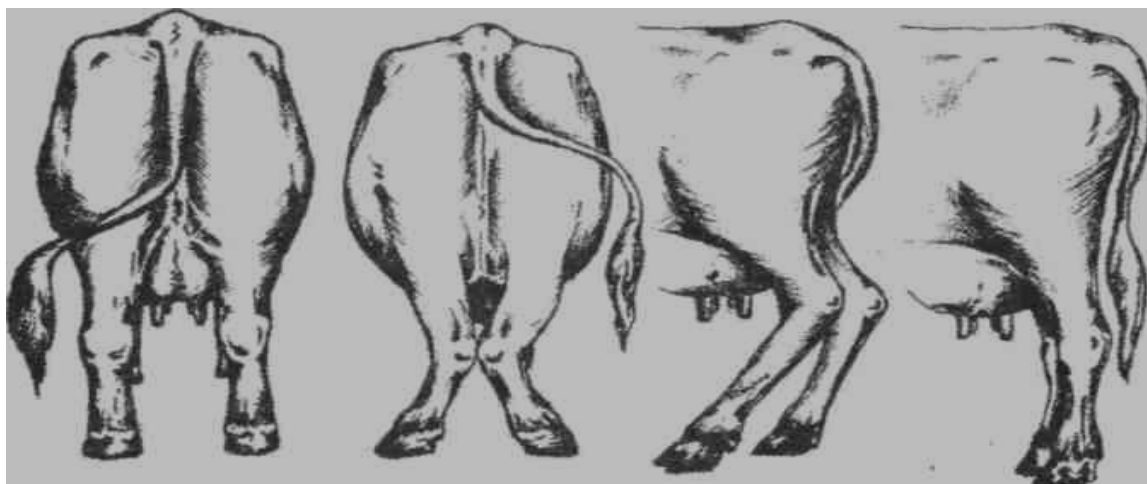
Основними недоліками і вадами екстер'єру для всіх видів тварин є непропорційність розвитку будови тіла, недостатньо виражений тип породи, слабко розвинена мускулатура, груба голова, вузька грудна клітка, перехват за лопатками, вузька, гостра або роздвоєна холка, провисла чи горбата спина. При оцінці екстер'єру особливу увагу звертають на задню частину тулуба, де розміщені найбільш об'ємні м'язи. Крім того, будова крижів пов'язана з відтворною функцією маток. Основними вадами крижів є дахоподібність (низько опущені тазостегнові зчленування), шилозадність (сідничні горби розміщені на близькій відстані), звислозадність (сідничні горби розміщені значно нижче маклаків), корінь хвоста високий або запалий.

На недостатню міцність конституції вказують такі вади кінцівок: зближеність у зап'ястних і скакальних суглобах (Х-подібність), розмет передніх кінцівок, пряма, торцова постава задніх кінцівок (слоновість), спрямованість вперед задніх кінцівок зумовлена кутом у зап'ястних суглобах 145 і більше (шаблицтість).

При оцінці екстер'єру тварин найбільше уваги звертають на статі, що пов'язані з їх продуктивністю. Для корів молочного та молочно-м'ясного напрямів - це форма і будова вим'я. Недоліками і вадами вважається вим'я дуже мале, мішкоподібне, відвисле з нерівномірно розвиненими частками (козяче), м'ясисте, слабко залозисте, погано виражені молочні вени, слабко прикріплене до черевної стінки, підтримуюча зв'язка не досить виралсена. Дійки короткі або довгі, товсті або тонкі, пляшкоподібні, грушоподібні,

зближені збоку або ззаду.

Для м'ясної худоби – недостатня обумускуленість тіла в цілому, недостатньо виповнені м'язами крижі та окіст.

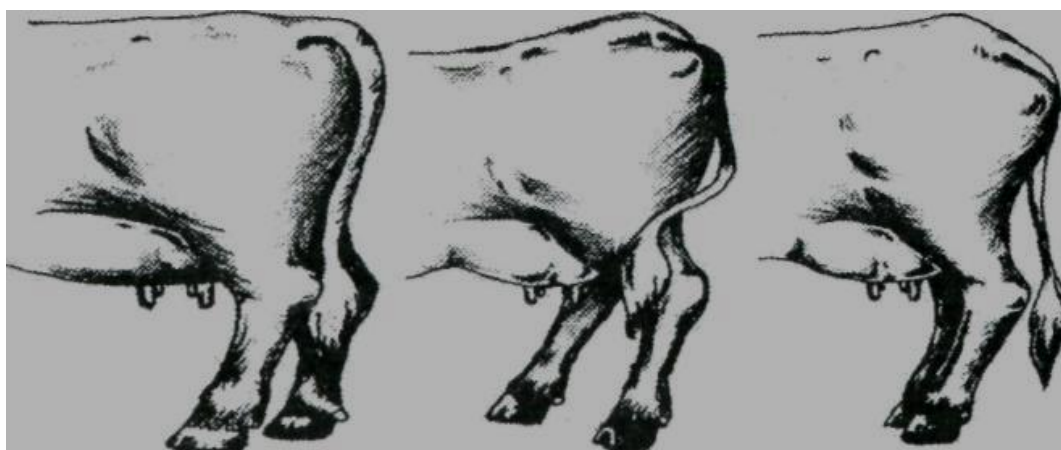
а) правильна б) подібність Х- в) шабlistість г) слоновість

Рис. 8. Постанова та вади задніх кінцівок

а) правильна б) розмет в) зближеність

Рис. 9. Постанова та вади передніх кінцівок

а) добре розвинені б) короткий та в) звислозадість

високий пристанов
хвоста

Рис. 10. Будова крижів

Вимірювання тварин. Визначення індексів будови тіла

Мета роботи: Навчитися визначати індекси будови тіла тварин та будувати екстер'єрний профіль.

Вимірювання тварин. Оцінка екстер'єру проводиться за допомогою взяття промірів спеціальними інструментами: мірної палиці (палиця Лідтина), циркуля (циркуля Вількенса), стрічки.

Мірна палиця (металева або дерев'яна) складається з двох частин: циліндра і чотиригранного висувного стержня з головкою, який розміщується у циліндрі. Загальна довжина палиці становить 195 см в т.ч. циліндричної частини 100 см, висувного стержня 95 см. На висувному стержні у внутрішніх пазах закріплюються дві рейки шириною 1 см. Верхня рейка прикріплена до головки стержня і може фіксуватися в перпендикулярному до палиці положенні, а нижня виймається і закріплюється за допомогою гвинта на муфті, яка пересувається по зовнішній поверхні циліндра. На циліндрі і трьох сторонах висувного стержня нанесено поділки (см). Для вимірювання висоти і довжини тварин використовують обидві частини палиці. На верхньому кінці циліндра вмонтоване кільце з позначками: висота, довжина і ширина. На одній стороні висувного стержня, яка використовується для вимірювання висоти тварини, відлік поділок іде знизу догори. Якщо висота тварини менша 100 см, її вимірюють не висуваючи стержня. Якщо тварина велика, використовують висувний стержень і відлік поділок ведеться зверху до низу (118, 119 і т.п.). Проміри висоти визначають на межі між внутрішньою і зовнішньою частинами палиці.

Для взяття промірів довжини тулуба муфту з перпендикулярно закріпленою рейкою рухають на нижній кінець зовнішньої частини палиці (циліндра), верхню рейку на стержні ставлять перпендикулярно і висувають з циліндра на потрібну відстань. Проміри довжини рахують також на межі

внутрішньої і зовнішньої частини палиці.

При взятті промірів ширини і глибини (величина яких менша 100) нижню рейку закріплюють перпендикулярно гвинтом на верхньому кінці циліндра, внутрішній стержень висувають на стільки, щоб обидві рейки доторкнулися до потрібних точок на тілі тварини. Цифра на рухливому внутрішньому стержні на його межі із зовнішнім циліндром, покаже величину проміру.

Мірний циркуль – має дві з'єднані за допомогою дуги з поділками напівкруглі ніжки, які закінчуються кульками. Відлік ведуть на шкалі із зовнішнього боку дуги.

Мірна стрічка – довжина 3 м.

За допомогою палиці беруть проміри: висоти в холці, спині, попереку, крижах, сідничних горбах; глибини грудей; косої довжини тулуба; ширини грудей за лопатками, ширини заду в маклаках і тазокульшових суглобах; за допомогою циркуля — косої довжини заду, ширини в попереку, в маклаках, тазокульшових суглобах, у сідничних горбах, довжини голови, чола, ширини чола. За допомогою стрічки — обхват грудей за лопатками, обхват п'ястка косої і прямої довжини тулуба.

Проміри тіла тварин повинні бути точними. Для цього необхідно знати загальноприйняті точки їх взяття, тварину ставити на рівну поверхню, добре налагоджені інструменти. Перевага цього методу полягає в отриманні об'єктивних показників, які можна використовувати для статистичного опрацювання. Але проміри не дають повного уявлення про конституцію та індивідуальні особливості тварин. Вони вказують лише на найкоротшу відстань між двома точками, що характеризує розмір статі. Розвиток статі виражається не тільки розміром і абрисом (контуром). Наприклад, ширина в маклаках не дає уявлення про розвиток м'язів тварини та їх характер. Обхват п'ястка може бути однаковим у двох тварин, але при цьому в однієї тварини кістка плоска, що свідчить про щільність конституції, а у другої — кругла, що вказує на її пухкість.

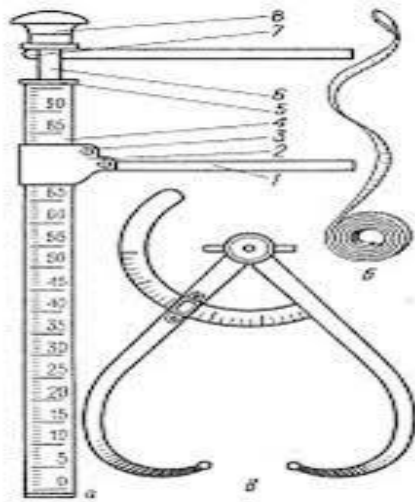

Рис. 8. Інструменти для вимірювання тварин (а-мірна палиця, б мірна стрічка, в- мірний циркуль)

У великої рогатої худоби беруть такі основні проміри:

1. Довжина голови - від середини потиличного гребеня до носового дзеркала (циркулем).
2. Довжина чола - від середини потиличного гребеня до лінії, що зєднує внутрішні кути очей (циркулем).
3. Ширина чола (найбільша) - у найбільш віддалених точках очних орбіт (циркулем).
4. Висота в холці - відстань до найвищої точки холки від землі.
5. Висота у спині - від заднього краю остистого відростка останнього спинного хребця до землі (палицею).
6. Висота в попереку - від точки, що лежить на лінії, дотичній до крайніх передніх виступів маклаків, до землі (палицею).
7. Висота в крижах - від найвищої точки крижової кістки до землі (палицею).
8. Висота в сідничних горбах - від крайнього заднього виступу сідничного горба до землі (палицею).
9. Глибина грудей - від холки до грудної кістки по вертикалі, дотичній до заднього кута лопатки (палицею).
10. Коса довжина тулуба - від крайньої передньої точки виступу плечелопаткового суглобу до крайнього заднього виступу сідничного горба (палицею, стрічкою).

11. Бокова довжина заду - від крайнього заднього виступу сідничного горба до переднього виступу маклака (циркулем).
12. Ширина грудей за лопатками - в самому широкому місці по вертикалі, дотичній до заднього кута лопатки (її хряща) (палицею).
13. Ширина попереку - у поперекових бокових відростках четвертого хребця (промір беруть на відстані ширини долоні від попереднього виступу маклака (циркулем).
14. Ширина заду в маклаках - у зовнішніх кутах поздовжніх кісток (маклаках) (циркулем або палицею).
15. Ширина заду в тазокульшових зчленуваннях - у крайніх точках бокових зовнішніх виступів зчленувань (циркулем або палицею).
16. Ширина заду в сідничних горбах - у крайніх точках їх бокових зовнішніх виступів (циркулем).
17. Обхват грудей за лопатками - у площині, дотичній до заднього кута лопатки (її хряща) (стрічкою).
18. Обхват п'ястка - у нижньому кінці верхньої третини п'ястка (бажано міряти обидві ноги) (стрічкою).
19. Напівобхват заду (промір Грегорі) - по горизонталі від бокового виступу лівого колінного суглоба (чашечки) назад під хвіст і до тієї самої точки правого суглоба (стрічкою).
20. Товщина шкіри - вимірюють штангенциркулем на лікті і середині сьомого ребра.

Для більш повної характеристики величини тварини і будови її тіла враховують, як правило, 20 промірів і більше.

У практиці тваринництва для запису тварин у Державну книгу племінної великої рогатої худоби беруть 7 промірів (4, 9, 12, 14, 10, 17, 18).

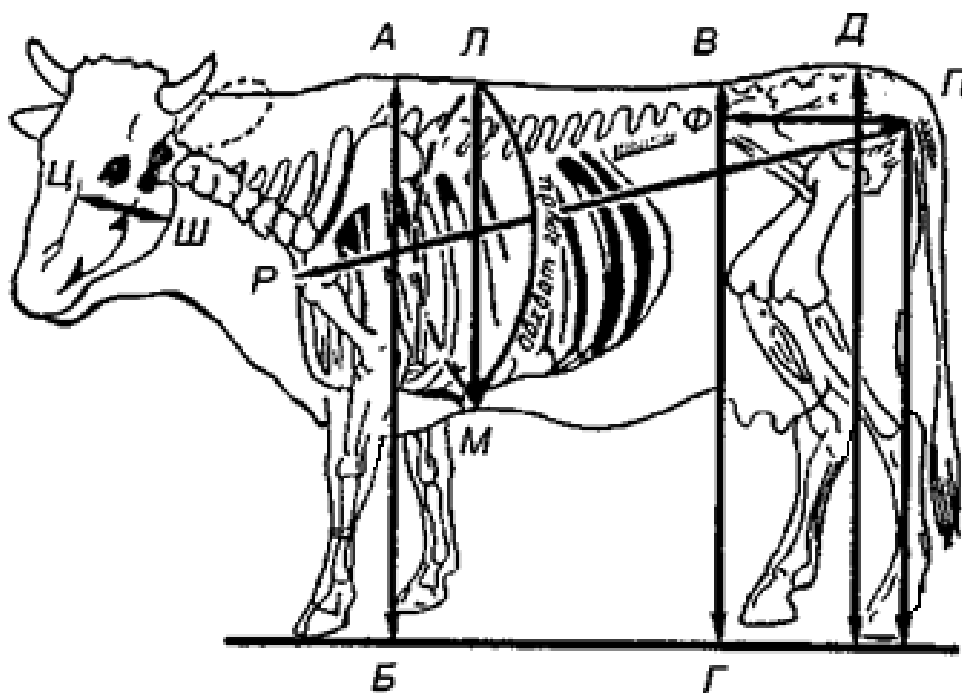

Рис.9 Точки взяття промірів

АБ - висота в холці; ВГ - висота в попереку; ДЕ - висота в крижах;
 ПК - висота в сідничних горбах; ЛМ - глибина грудей; РП - коса довжина
 тулуба; ФП - косая довжина тулуба; ЦШ - глибина голови

Індекси будови тіла

Абсолютні величини промірів тіла тварини не дають уявлення про пропорційність її розвитку. Для цього розраховують *індекси будови тіла*.

Індекс будови тіла – це відношення одного проміру тіла до іншого, анатомічно пов'язаних між собою, виражене у відсотках.

Індекси будови тіла у тварин різних напрямів продуктивності відрізняються. За допомогою індексів можна судити про гармонійність будови тіла, ступінь вираженості бажаного напрямку продуктивності і статевого диморфізму, а також особливості будови тіла тварин в окремі періоди життя.

Індекс розтягнутості (формату) – відображає і характеризує відносну довжину тулуба порівняно з висотою в холці.

Індекс збитості – свідчить про розвиток маси тіла, більше або менше відкладання жиру.

Індекс масивності – вказує на відносний розвиток тулуба і свідчить про силу тварини.

Індекс костистості – відображає і характеризує відносний розвиток кістяка, малий індекс вказує на ніжність, великий – грубість конституції.

Грудний індекс – дає змогу судити про розвиток грудей.

Для оцінки розвитку тварини найчастіше використовують індекси довгоногості, розтягнутості і збитості.

Крім обчислення індексів проміри тіла можна використати для побудови екстер'єрного профілю.

Екстер'єрний профіль – це графічне зображення ступеня відмінності за промірами або індексами однієї тварини чи групи тварин від стандарту, за який приймаються дані інших порід, середні дані стада, окремих груп тварин (лінії, родини) або іншої тварини. Перевагою цього методу є наочність.

При побудові екстер'єрного (графічного) профілю необхідно: мати проміри або індекси будови тіла тварин, визначити відхилення всіх промірів (у відсотках) або індексів будови тіла тварин від стандарту, який береться за 100% і на основі одержаних результатів побудувати графік.

Вираження відхилення промірів не в абсолютній величині, а у відсотках від стандарту зумовлене різною значимістю одиниці виміру (1 см) у різних промірах (наприклад, значення 1 см в обхваті п'ястка і у висоті в холці неоднакові).

Індекси будови тіла тварин, %	
1.	$\text{Довгоногості} = \frac{(\text{висота в холці} - \text{глибина грудей})}{\text{висота в холці}} \times 100$
2.	$\text{Розтягнутості (формата)} = \frac{\text{коса довжина тулуба}}{\text{висота в холці}} \times 100$
3.	$\text{Тазо грудний} = \frac{\text{ширина грудей за лопатками}}{\text{ширина в маклаках}} \times 100$
4.	$\text{Грудний} = \frac{\text{ширина грудей}}{\text{глибина грудей}} \times 100$
5.	$\text{Збитості (компактності)} = \frac{\text{обхват грудей}}{\text{коса довжина тулуба}} \times 100$

6. Перерослості: $= \frac{\text{висота в крижах}}{\text{висота в холці}} \times 100$
7. Костистості: $= \frac{\text{обхват пястка}}{\text{висота в холці}} \times 100$
8. Масивності: $= \frac{\text{обхват грудей}}{\text{висота в холці}} \times 100$
9. Великоголовості: $= \frac{\text{довжина голови}}{\text{висота в холці}} \times 100$

Фотографування тварин. Як доповнення до промірів тіла фотографія дозволяє повніше оцінити окремі статі тіла тварин. Фотокартка дає уявлення про екстер'єр видатних тварин, навіть, коли вони вже вибули з господарства. Для отримання об'єктивного зображення тварини існують такі правила:

1. Лінія від тварини до об'єктива має бути суворо перпендикулярною до осі її тулуба на відстані більшій у 3 рази за довжину тулуба.
2. Об'єктив фотоапарата має розташовуватись на рівні половини глибини грудей.
3. Необхідно, щоб всі кінцівки було видно, а ближча до фотографа задня кінцівка не закривала вим'я.
4. Фон бажано однорідний і обов'язково контрастний масті тварини.
5. Краще фотографувати тварин зранку і в другій половині дня, коли сонячні промені падають на тварину з боку.

Інший підхід до фотографування тварин має рекламний характер, якщо, наприклад, хочуть підкреслити розвиток молочної залози, а також задньої частини тулуба об'єктив фотоапарата розміщують ближче до задньої частини, а передні кінцівки ставлять на підвищення.

Оцінка шляхом промацування тварин — з допомогою методу визначають наявність або відсутність певних статей, ступінь їх вираженості, щільність, еластичність шкіри та ін.

Методи обліку і вивчення росту тварин.

Визначення абсолютного середньодобового і відносного приростів

Мета: Ознайомлення з методами обліку росту сільськогосподарських тварин і набуття умінь щодо визначення абсолютного, середньодобового і відносного приростів живої маси для контролю за розвитком племінного молодняка.

Ріст — це збільшення маси клітин, тканин і органів, лінійних та об'ємних розмірів, які відбуваються за рахунок кількісних змін живої речовини в результаті стійких новоутворень (ділення клітин, збільшення їх маси й об'єму та міжклітинної речовини).

Методи вивчення росту тварин:

зважування (ваговий ріст),

вимірювання тіла (лінійний ріст)

визначення об'єму (об'ємний ріст).

Об'ємний ріст визначається за об'ємом витісненої рідини і використовується лише в наукових дослідженнях. Найбільш поширеним методом вивчення росту є систематичне зважування тварин. Молодих тварин зважують частіше, як правило, щомісяця вранці перед годівлею або через однакові проміжки часу після попередньої годівлі та напування. Дорослих тварин зважують один або два рази в рік, маток через 2 місяці після родів.

Для вивчення інтенсивності росту тварин визначають абсолютний, середньодобовий та відносний прирости.

Абсолютний приріст — це приріст живої маси або промірів тварини за певний проміжок часу, виражений у кілограмах або в сантиметрах. Абсолютний приріст у тварин, що ростуть, спочатку незначний, потім збільшується, досягає свого максимуму і зменшується до нуля.

Для визначення абсолютного приросту використовують формулу:

$$(AP = W_1 - W_0),$$

Де W_1 — m тіла тварини на кінець періоду,

W_0 — m тіла тварини на початок періоду, кг(см).

Середньодобовий приріст живої маси за добу визначається за формулою:

$$\text{СДП} = \frac{W_1 - W_0}{t}, \text{ г(мм)}.$$

де W_1 — m тіла тварини на кінець періоду,

W_0 — m тіла тварини на початок періоду, кг(см).

T - час між двома зважуваннями

Проте абсолютний показник не дає можливості порівняти особливості росту тварин різного віку або різних видів. Тому й інтенсивність росту виражають також відносними величинами за формулами:

за формулою Броді-Шмальгаузена:

$$\text{ВП}_1 = (W_1 - W_0) / (0,5(W_1 + W_0)) \times 100\%.$$

Відносний приріст вказує на напруженість процесів росту тварин, на зв'язок між їх живою масою та інтенсивністю росту.

Зниження з віком енергії росту вказує на нормальний його хід, а підвищення інтенсивності росту тварини в більш пізньому віці свідчить про компенсацію затримки росту у попередній період. Абсолютний і відносний показники лінійних промірів розраховуються також за наведеними формулами.

Абсолютний і відносний прирости можна вивчати, використовуючи графічний метод, який унаочнює наявні закономірності. Графіки абсолютного і відносного приростів будуються за одним принципом. На осі абсцис відкладають показники віку, а на осі ординат — показники абсолютного, середньодобового або відносного приростів.

Визначення лінійного росту проводять вимірюванням тіла тварин за допомогою спеціальних інструментів. Приріст живої маси не завжди дає повне уявлення про ріст тварин, через те, що при тимчасовому зниженні рівня годівлі вони можуть рости за рахунок резервів свого тіла. Крім того, в процесі

росту змінюються пропорції тіла тварин, що не відображають показники їх живої маси.

Між промірами тіла і живою масою тварин існує певний зв'язок, що дає змогу за величиною промірів орієнтовно визначити живу масу тварини.

Наприклад, **спосіб Трухановського** використовують для визначення живої маси дорослої худоби за формулою:

$$(A \times B) / 100 \times K,$$

де A — обхват грудей за лопатками, см;

B — пряма довжина тулуба, виміряна палкою, см (від найвищої точки холки до кореня хвоста);

K — поправочний коефіцієнт (2 — для худоби молочних порід і 2,5 — для молочно-м'ясних і м'ясних). Зважування молодих тварин проводиться, як правило, в кінці кожного місяця, тому при оцінці їх росту за живою масою на ювілейну дату необхідно провести відповідні розрахунки.

Спочатку необхідно визначити місяць, коли йому виповнилося 3, 6, 9 міс. і живу масу за попередній і ювілейний місяць. Три місяці бугайцю виповнилося 11 лютого, але зважували його 25 лютого.

Визначаємо абсолютний приріст живої маси за період від 25 січня до 25 лютого ($152 \text{ кг} - 126 \text{ кг} = 26 \text{ кг}$), потім — середньодобовий приріст за цей період $26 \text{ кг} : 31 = 839 \text{ г}$. Від дати зважування до ювілейної дати пройшло ($6 + 11 = 17 \text{ дн.}$). За цей період бугаєць набрав $17 \times 839 \text{ г} = 14 \text{ кг}$. Отже, в 3-місячному віці його розрахункова жива маса буде $126 + 14 = 140 \text{ кг}$.

Так само обчислюємо живу масу бугайця в 6-ти місячному віці: 11 травня йому виповниться 6 місяців. Абсолютний приріст живої маси між зважуванням у квітні і травні становить $260 \text{ кг} - 216 \text{ кг} = 44 \text{ кг}$, середньодобовий приріст за цей період — $44 \text{ кг} : 30 = 1467 \text{ г}$, різниця у днях між ювілейною датою і зважуванням була 16 днів. За цей період бугаєць набрав $16 \times 1467 \text{ г} = 23,5 \text{ кг}$. Тобто жива маса бугайця в 6-ти місячному віці дорівнюватиме $216 + 23,5 = 239,5 \text{ кг}$.

За таким принципом можна вирахувати живу масу тварин на будь-яку ювілейну дату.

СУЧАСНА СИСТЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ В ТВАРИННИЦТВІ

Програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Співтовариства передбачає ідентифікацію і реєстрацію сільськогосподарських тварин.

Мета заняття. Ознайомлення з методикою ідентифікації тварин різних видів. Набуття практичних навичок читання ідентифікаційних номерів та прикріплення бирок на вухо тварин.

Зміст та методика виконання. Ідентифікація і реєстрація тварин в Україні проводиться відповідно до Положень про ідентифікацію і реєстрацію великої рогатої худоби, свиней, овець і кіз, коней затверджених наказами Мінагрополітики з метою: одержання оперативної і надійної інформації про поголів'я тварин щодо статі, віку, породи та його місце знаходження; поліпшення управління і прогнозування ринків продукції; охорони території України від епізоотичних захворювань; контролю за санітарним станом виробництва, якістю і походженням продукції тваринництва; оптимізації планів ветеринарної медицини щодо запобігання (профілактики) та лікування захворювань тварин, контролю за їх переміщенням; забезпечення дотримання вимог законодавства з племінної справи, включаючи оцінку продуктивності і племінної цінності тварин; оптимізації розробки і виконання селекційних програм; організації технологічних систем у тваринництві та підвищення достовірної інформації при сертифікації племінних (генетичних) ресурсів; забезпечення візуальної ідентифікації кожної тварини в стаді.

Ідентифікації підлягають всі тварини, які розводяться або утримуються на території України. Організаційні питання щодо

ідентифікації і реєстрації тварин вирішує державне Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин, безпосередню роботу з ідентифікації виконують уповноважені агенти.

Ідентифікація великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз — ототожнювання тварин (нумерація та присвоєння кличок), включає прикріплення бирок з ідентифікаційним номером на кожне вухо тварини, внесення інформації до Книги обліку тварин господарства, видачу паспортів з ветеринарною карткою для великої рогатої худоби та реєстраційних свідоцтв для свиней, овець та кіз.

Ідентифікаційний номер, присвоєний тварині не змінюється протягом її життя та є унікальним у межах одного виду тварин.

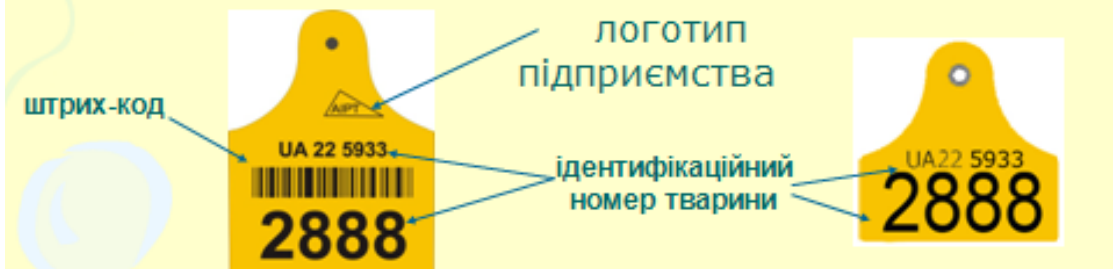
Бирка — вушний знак, установленого зразка, з нанесеним ідентифікаційним номером, що використовується виключно для ідентифікації визначеного виду тварин.

Офіційний колір бирок для великої рогатої худоби, свиней та овець — жовтий, а кіз — світло-зелений.

Ідентифікаційний номер на бирці для великої рогатої худоби складається з 12 символів.

Бирка для ідентифікації великої рогатої худоби

Структура ідентифікаційного номера

UA 22 5933 2888

- Позиції 1,2 – літерний код країни, де тварина ідентифікована
- Позиції 3, 4 – цифровий код області
- Позиції 5 -12 – цифровий поточний номер тварини в області (позиції 9 -12 – робочий номер тварини)

На зворотній стороні наноситься логотип підприємства-виробника та місяць і рік виготовлення.

Новонароджені телята ідентифікуються не пізніше семи днів від дня народження.

Індивідуальні завдання

1. Провести окомірну оцінку корів за наведеною шкалою. За стандарт взяти - стандартні показники для породи.
2. Здійснити вимірювання тварин.
3. Розрахувати живу масу корів за промірами.
4. Розрахувати індекси будови тіла.

Схема опису корів

Статі будови тіла та їх характеристика	Кличка та інд. №		
Кличка			
Індивідуальний номер			
Порода			
Масть			
Жива маса			
Голова: важка, «бичача», легка, середня;			
Профіль: ввігнутий, вигнутий, прямий			
Роги: грубі, ніжні, середні; довгі, короткі, середні			
Напрям рогів: спрямовані догори, в сторони, загнуті донизу			
Забарвлення рогів: блискучі, матові			
Забарвлення носового дзеркала: світле, темне, плямисте			
Шия: товста, тонка, середня; пряма, вирізана, довга, коротка, середня			
Холка: гостра, широка, середня; рівна, висока, роздвоєна			
Підгрудок: добре розвинутий, слабко розвинутий, середньо розвинутий			
Грудинка: виступає вперед сильно, слабо; широка, вузька, середня			
Груди: широкі, вузькі, середні; глибокі, неглибокі, середні; перехват за лопатками сильно виражений, слабо, немає			
Ребра : широкі, вузькі, середні; округлі, плоскі, середні. Відстань між ребрами велика, мала, середня			
Спина: широка, вузька, середня; довга, коротка, середня; рівна, провисла, м'яка, випукла, горбата			

Поперек: широкий, вузький, середній; довгий, короткий, середній; плоский, дахоподібний; прямий, провислий, випуклий			
Черевко: округле, відвисле, підібране			
Зад: при піднятий, звислий, рівний: широкий, вузький, середній; шило-і звислозадість виражена, невиражена; довгий, короткий, середній; плоский, дахоподібний, середній			
Кінцівки: довгі, короткі, середні. Постава кінцівок: а) передніх - правильна, зближеність у зап'ястях, б) задніх - правильна, клишоногість, шабlistість, Х- подібність, слонова постава			
Хвіст: товстий, тонкий, середній; пристав високий, низький, середній			

Проміри корів

Промір	Стандарт	Кличка та інд. №		
Висота в холці				
Висота в крижах				
Г либина грудей				
Коса довжина тулуба				
Пряма довжина тулуба				
Ширина грудей за лопатками				
Ширина заду в маклаках				
Ширина заду в сідничних горбах				
Обхват грудей за лопатками				
Обхват п'ястка				
Довжина дійок				

**На основі отриманих промірів розрахувати індекси
будови тіла, %**

Індекс будови тіла	Показник			
	Стандарт	Корови		
Довгоногості				
Розтягнутості (формату)				
Тазо-грудний				
Грудний				
Збитості (компактності)				
Перерослості				
Костистості				
Масивності				

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Розведення с.-г. тварин з основами спеціальної зоотехнії. Засуха Т.В., Зубець М.В., Сірацький Й.З. та ін. За ред. М.В.Зубця К.«Аграрна наука», 1999 -510с.
2. Разведение с.-х. животных с основами частной зоотехнии и промышленного животноводства. Дмитриев Н.Г., Жигачов А.И., Вилль В.П. та ін.- Л.: Агропромиздат, 1989-510с.
3. Розведення сільськогосподарських тварин. Басовський М.З., Буркат В.П., Вінничук Д.Т. та ін.-Біла Церква: БДАУ. 2001 .-

400с.

4. Кравченко Н.А. Разведение с.-х. животных.-М.: Колос.1973.-485с.
5. Происхождение домашних животных.-М.: Сельхозгиз,1937
6. Лискун Е.Ф. Экстерьер с.-х. животных. М.: Изд. АН СССР,1954 3.
7. Чижик И.А. Конституция и экстерьер с.-х. животных.-Л.Колос,1975.
8. Эйдригевич Е В., Рольская В.В. Интерьер с.-х. животных. М.: Колос,1978
9. Кравченко М.А. М'ясні породи худоби. К.: Вища школа,1979

МОЛОЧНІ ТА КОМБІНОВАНІ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

МОЛОЧНІ ТА КОМБІНОВАНІ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

Порода — це велика за чисельністю, біологічно стійка й адаптована морфо-функціональна і генетична система з цінними господарсько-біологічними показниками, тип якої еволюціонує відповідно до екологічних і соціальних вимог і знаходиться у тісних взаємозв'язках з умовами зовнішнього середовища.

В Україні структура порід має особливості в кожній з чотирьох зон: лісостеповій, степовій, поліській, гірській і передгірській зоні Карпат. У кожній області виділяються свої природно-економічні зони. **Області степової зони:** Миколаївська, Одеська, Херсонська,

Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська і Кіровоградська. **Області лісостепу:** Полтавська, Вінницька, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська, Київська, Сумська, Харківська, Хмельницька. **Області поліської зони:** Волинська, Рівненська, Львівська, Житомирська. Гірська і передгірсь-казони Карпат: Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська.

У степовій зоні переважає червона степова порода; у лісостеповій — червоно-ряба молочна, чорно-ряба, симентальська; у поліській — чорно-ряба; у передгірській і гірських зонах Карпат — симентальська, бура карпатська та інші. У кожній з областей є свої особливості. Так, у Сумській області великий масив худоби відноситься до лебединської породи.

1.Українська чорно-ряба молочна порода – лідер молочного виробництва України.

Тварини цієї породи є найбільш поширеними у молочних підприємствах практично усіх областей України.

Історична довідка. Порода створена методом складного відтворного схрещування чорно-рябої худоби (материнська основа) та голштинської (батьківська основа) порід. Затверджена у 1996 році. До складу породи входять: центрально-східний, західний, поліський, сумський, південний внутрішньопородні типи, тобто робота зі створення велась на всій території України. Потенціал молочної продуктивності корів становить 8–9 тис. кг молока за лактацію з вмістом жиру 3,72–3,96 %, білка 3,2–3,3 %. Продуктивне довголіття – понад 4 лактації.

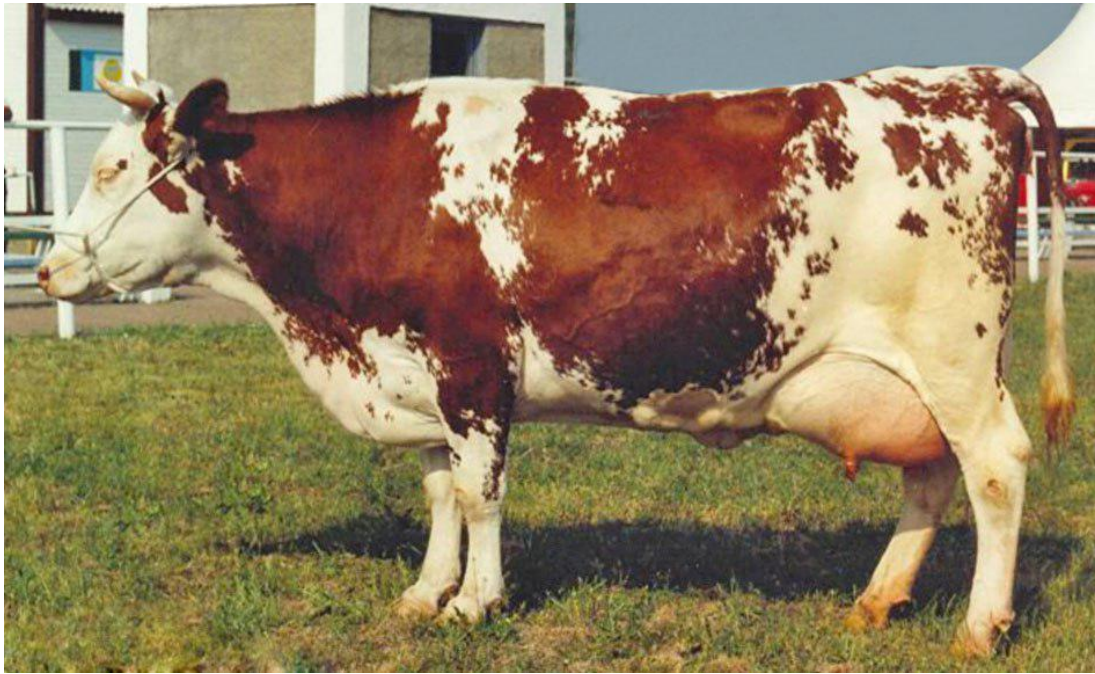

***Цікавий факт:** для створення Сумського типу у якості материнської основи були використані тварини унікальної лебединської породи, забезпечивши підвищену жирність і білковість молока корів.*

2. Перша вітчизняна молочна порода – українська червоно-ряба молочна.

Хоча за історією створення є першою в Україні, на жаль пальму першості не втримала, і її поголів'я зараз дещо менше ніж української чорно-рябої молочної. Цей факт пов'язаний з перекриванням худоби цієї породи голштином чорно-рябої масті. Причина: обмежена кількість генетичних ресурсів голштинської породи червоно-рябої масті та менш низька селекційна якість генетичного матеріалу.

Історична довідка. Створена у 1991 році методом схрещування симентальської (материнська основа) та голштинської (батьківська основа) порід, у деяких випадках айрширської і монбельярдської. До її складу входять внутрішньопородні типи центральний, південно-східний та прикарпатський. Потенціал молочної продуктивності худоби в межах 7–9 тис. кг молока за лактацію з вмістом жиру 3,7–4,0%, білка – 3,3–3,4%. Продуктивне довголіття тварин становить – 4,5–5,5 лактацій.

Цікавий факт: перша вітчизняна порода молочної худоби, створена за часи незалежності України .

3. Голштинська порода – фабрика з виробництва молока.

Історична довідка. Виведена в США та Канаді. Рік заснування– 1861. Для її створення використовувались корови голандської породи, на той час найвисокопродуктивнішої в Європі. Селекція цієї породи була спрямована виключно на підвищення молочної продуктивності.

З 1877 року завдяки офіційним змаганням і встановленню рекордів голштинська худоба стала найпопулярнішою серед молочних порід США і широко розповсюдилась континентом і світом.

Цікавий факт: голштинським коровам належать усі світові рекорди молочної продуктивності. Від кращих тварин отримують 14 тисяч кг молока за лактацію і більше.

4. Українська молочна червона – порода степів України.

Тварини червоної молочної, до речі однієї з новітніх порід України, розводять у господарствах південної частини України.

Історична довідка. Українська молочна червона порода створена методом складного відтворного схрещування червоної степової породи (материнська основа), поліпшеної англєрською та червоною датською породами, з голштинською (батьківська основа). До складу породи входять: жирномолочний та голштинізований внутрішньопородні типи.

Потенціал молочної продуктивності корів становить 7–8 тис. кг молока за лактацію з вмістом 3,8–4,0 % жиру і 3,2–3,3 % білка. Продуктивне довголіття – 4–7 лактацій.

Цікавий факт: вихідна червона степова порода є однією з найдавніших і найчисельніших за поголів'ям вітчизняних порід великої рогатої худоби. Її еволюція нараховує понад два століття.

5. Симентальська – універсальна порода для молока і м'яса

Тварини поєднують у собі задовільні молочні і відгодівельні якості. Характеризуються добрим здоров'ям. Масть від полово-рябої до червоно-рябої. Характерна ознака – біла голова.

Історична довідка. Цю унікальну породу вивели в Швейцарії на початку ХХ століття, в долині річки Сімме. Тварини здатні адаптуватись у будь-якій кліматичній зоні і зустрічаються у багатьох країнах світу. Українські симентали виведені поглинальним схрещуванням місцевої худоби з швейцарськими сименталами. До років незалежності селекція велася у молочному напрямку. З кінця 90-х років у племінній роботі почали широко використовувати симентала австрійської селекції, який підвищив відгодівельні якості поголів'я.

Цікавий факт: *Напряма майбутньої продуктивності тварин залежить від кількості випоєного молока теличкам до 6 місячного віку: якщо більше 600 літрів – отримаєте молочну тварину, менше – м'ясного напряму продуктивності.*

6. Червона степова – видатна корова українського степу.

Історична довідка. Створена шляхом складного схрещування місцевої худоби з червоною остфрисляндською, а пізніше ангелерською, вільстермаршською породами. Виникнення червоної степової породи пов'язане з колонізацією півдня України наприкінці ХVІІІ - на початку ХІХ століття.

Цікавий факт: найбільш характерною зовнішньою ознакою цієї породи є червона масть різних відтінків.

Порода належить до локальних і зникаючих в Україні. Головним завданням на сьогодні є її збереження шляхом внутрішньопородного розведення. Адапована для розведення в південних областях України.

7. Українська бура молочна – порода для тих, хто хоче сиру

Українська бура молочна порода зосереджена у господарствах північного-сходу України, зокрема в Сумській області. Конкурентними перевагами породи є підвищений вміст білка (3,4-3,5%) та казеїну в молоці, що надає їм перевагу при виробництві сиру та іншої молочної продукції. Крім того тварини характеризуються задовільним забійним виходом і користуються попитом при закупівлі молодняка на м'ясо.

На жаль сучасний стан лебединської породи викликає занепокоєння, в зв'язку з широким використанням швіцьких бугаїв на поголів'ї корів лебединської породи. Чистопородне поголів'я зустрічається лише у господарствах населення Сумщини та племінних підприємствах. Належить до локальних і зникаючих.

Історична довідка. Українська бура молочна порода створена методом схрещування лебединської породи (материнська основа) з швіцькою (батьківська основа) західноєвропейської та північно-американської селекції.

Продуктивний потенціал корів становить 6–7 тис. кг молока за лактацію з вмістом жиру 3,9–4,0%, білка 3,5%. Конкурентними перевагами породи є підвищений вміст білка та казеїну в молоці, що надає їм перевагу при виробництві сиру та іншої молочної продукції.

Цікавий факт: для створення породи використовували бугаїв-плідників швіцької породи європейської, американської та канадської селекції, що дало змогу отримати тварин, які поєднують у собі високі надої з високим вмістом жиру і білку в молоці.

8. Джерсейська – унікальна молочна корівка з високою конверсією корму в молоко

Одна з найдавніших культурних порід молочного напрямку продуктивності світового рівня.

Історична довідка. Виведена на острові Джерсі від місцевої худоби Нормандії і Бретані. В 60-70-х роках минулого століття бугаїв-плідників цієї породи широко використовувалися в Україні для підвищення вмісту жиру в молоці у корів лебединської породи.

Цікавий факт: з 1789 року на острів Джерсі заборонено завозити з континенту тварин інших порід, і відтоді джерсейська порода (єдина порода великої рогатої худоби на острові) розводиться «в собі». Проте її поголів'я може експортуватися з острова.

В Україну джерсеїв почали завозити з Данії з 1948 року. На даний час в Україні бугаїв-плідників цієї породи широко використовують для покращення вітчизняних порід. В Україні є декілька стад чистопородних джерсеїв.

9. Лебединська – український швіц

Лебединській породі притаманні низка унікальних господарсько-корисних ознак, серед яких закріплена століттями адаптованість до місцевих господарських та кормових умов, витривалість та стійкість проти захворювань, довготривале використання, селекційна пластичність, універсальна продуктивність

Історична довідка. Лебединська порода створена в результаті схрещування сірої української худоби з швіцькою швейцарської селекції. Затверджена у 1950 році. Колишній Лебединський повіт на Харківщині був основним районом започаткування розведення цієї породи на Україні.

Цікавий факт: для збереження найбільш цінної великої рогатої худоби у роки Великої Вітчизняної війни тварини були евакуйовані за Урал у Саратовську область. В рідний край, на Сумщину лебединці повернулися у червні 1944 року. Після звільнення України в колгоспах залишилося лише 6,3 % тварин (в порівнянні з довоєнним періодом). Але через 20 років кількість поголів'я збільшилась до 250 тисяч голів.

Лебединська порода широко використовувалася для створення нових порід, покращення місцевої низькопродуктивної худоби. Зокрема вона вплинула на формування швіцької худоби в Росії та Казахстані, бурої кавказької у Вірменії та костромської в Росії, покращення місцевої худоби та зебу в республіках Середньої Азії.

На жаль сучасний стан лебединської породи викликає занепокоєння, в зв'язку з широким використанням швіцьких бугаїв на поголів'ї корів лебединської породи. Чистопородне поголів'я зустрічається лише у господарствах населення Сумщини та племінних підприємствах. Належить до локальних і зникаючих.

Тварини зосереджені в трьох племінних господарствах Сумської області і Чернігівської областей.

10. Українська білоголова – історична корівка західного регіону України

Тварини відзначаються довголіттям, невибагливістю до умов утримання та здатністю поєднувати досить високі надії з порівняно високим вмістом жиру в молоці.

Історична довідка. Робота по створенню породи проводилася у 19 столітті на Правобережжі України. Для її виведення схрещували місцеву худобу з чорно-рябим гронінгенським відріддям голландської породи.

Цікавий факт: характерною ознакою є наявність чорного кільця навколо очей. Тварини даної породи є стійкими проти лейкозу, бруцельозу та туберкульозу.

Порода розводиться лише в одному племінному господарстві Хмельницької області. Кількість корів налічує 300 голів, що становить 0,2% серед усіх наявних порід ВРХ молочного напрямку продуктивності в Україні. Належить до локальних і зникаючих.

Ось такі різні молочні породи є у нас в Україні. Залежно від бажання господаря та планового напрямку виробництва можна вибрати для розведення як промислову – українську чорно- або червоно-рябу молочну так мало чисельну екзотичну – джерсейську або буру молочну. Головне – гарно годувати худобу, піклуватися про неї. Тоді є шанс отримати високу продуктивність.

<https://kurkul.com/spetsproekty/322-reyting-molochnih-porid-ukrayini>

